

Klic TRIGLAVA

LETO XIV.

25. NOVOBRA 1961.

ŠTEV. 270.

DVOJNA MERA

Ni nam znano, ali Tito bere naš list. Ugotovimo lahko le, da se ravna po naših uvodnikih, kjer bi ne bilo treba. Tako je v svojem govoru v Skopju postregel z lepo ilustracijo tiste dvojne mere, o kateri smo govorili septembra. Sledeča dva odstavka, iztrgana iz njegovega govora, kajpak ne nudita prave slike o samem govoru. O tem poročamo na **predzadnji** strani. Pač pa služita v nazoren pouk, kako državniki ne bi smeli misliti.

O Združenih državah Amerike je med drugim rekel Tito tole:

"Razume se, da bi (ameriško) nepravilno stališče proti nam moglo povzročiti ogromno ogorčenje naših državljanov, kar je popolnoma nepotrebno; kajti mi želimo mir. Hočemo sodelovati tako z njimi kot z vsemi drugimi državami brez ozira na družbene sisteme, toda smo proti vsakemu vmešavanju ene dežele v notranje probleme druge dežele. To so naši principi, katerih se strogo držimo in katerih se bomo tudi v bodoče strogo držali."

Teh principov se je strogo držal nekaj minut kasneje, ko je govoril o Sovjetski zvezi na ta-le način:

"Pazljivo smo spremljali delo (sovjetskega komunističnega) kongresa in prečitali smo, kar se je nas tikalo. Videli smo, kje smo bili napadeni, toda smo to mirno sprejeli. Mi se s tem ne strinjamo, toda ne dramtiziramo te njihove napade, ker nas oni pogosto napadajo. Ne vem, kdaj bodo s tem prenehali. Bilo bi mnogo pametneje, da bi bilo manj tega."

Zakaj naj bi bili Jugoslovani ogorčeni, če nekateri Amerikanci glasno rečejo, da je Jugoslavija komunistična in ne zasluži ameriške pomoči - medtem ko mirno sprejemajo napade iz Moskve - Tito ni razložil. Ogorčenje bi bilo mnogo bolj umestno maja 1958., ko je Sovjetska zveza odpovedala sklenjene pogodbe in prelomila obljube o kreditih. Ameriški pomisleki o bodoči pomoči so popolnoma na mestu in je odločitev o razsipanju ameriškega denarja popolnoma ameriška - in ne jugoslovanska! - notranja zadeva. Če bi se Tito držal svojih principov, bi le ponižno iztegnil roko, sklonil glavo in molčal. Med čakanjem na ameriško odločitev pa naj bi premišljal o tem, da je veliko bolje odbiti prošnjo **na odkrit način** kot pa zahrbtno prelomiti obljubo. To naj bi raje premišljal Tito ne pa sanjaril, kako bo partija organizirala ljudstvo k demonstracijam proti Amerikancem, dobro vedoč, da povprečnemu Jugoslovani niti na misel na pride, da bi šel demonstrirati; k sreči tudi v Ameriki poznajo take komunistične metode in si Titovih besedi gotovo nihče ni gnal k srcu.

Palica

Čeprav se nam izjave nekaterih Amerikancev o Jugoslaviji in pomoči ne zde upravičene, moramo reči, da so prišle o pravem času. Titovci kajpak ne razumejo demokratičnega postopka in vzamejo vse izjave, kot da so uradno podpihovane. Sodijo pač po Jugoslaviji, kjer je dovolje no le monotono trobentanje na uradna glasila po komunističnih notah.

V demokratični Ameriki je drugače in izjave senatorjev in manjših glav še ne pomenijo uradne politike. Pač pa lahko izvrstno izpolnijo nalogo da našenejo titovcem nekaj strahu v kosti. Iz strahu se bo rodilo spoznanje, da ameriška pomoč ne pada kot mana iz neba in iz tega se rodila hvaležnost za tisto, kar bo kanilo v bodoče. Z velikim zanimanjem beremo v Titovem govoru, da je prvič po dolgem času izražal zahvalo Amerikancem za preteklo pomoč.

Takim ljudem, kot so Tito in komunisti, je treba vsake toliko pokazati palico, sicer postanejo preobjestni. Ameriške kritike so izvrstno služile v ta namen.

ZA IZSELJENSKO NEDELJO

Slovensko narodno občestvo sestavljajo matični narod v Sloveniji, Slovenci za mejami in izseljenci širom sveta. Teh zadnjih se spominjamo vsako leto na prvo adventno in za nas tudi izseljensko nedeljo. Letos pade ta na dan 3. decembra.

Čeprav se sami prištevamo med slovenske izseljence, ni zato nič manj potrebno, da se tudi enkrat v letu spomnimo samih sebe. Oni za mejami bodo to gotovo storili preko tiska, v cerkvah in v prosvetnih društvih; doma pa kakšnega organiziranega spominjanja seveda ne bo.

Koliko izseljencev pa nas je v Evropi? Po zadnjih podatkih Zveze Slovencev v inozemstvu, ki naj bi povezala vse slovenske izseljence, naj bi nas bilo okoli 60.000, med kateri pa manjšinski Slovenci niso šteti. Po državah nas je največ v Franciji (30.000), potem v Avstriji in Italiji (po 10.000), nato v Nemčiji (6.000) in v Belgiji (2.500). Manj pa je z našo krvjo poseljena Anglija (750), Holandija (600) in Švedska (500). Ni podatkov za Vzhodno Nemčijo in Poljsko, dočim je v teku ugotavljanje na Danskem, Norveškem, Španiji in Portugalski.

Splošna podoba ne kaže da bi se izboljševala. Društva, ki so nekoč mnogo bolj vezala našo kri na tujem, počasi hirajo, čeprav po drugi strani menda naša družabnost raste. Veliko vprašanje je, ali je ta naravni proces asimilacije odn. brezbriznosti do občestva mogoče ustaviti. Sicer je begunski priliv še vedno močan in bi teoretično ta moral poživljati usihajočo kri. Toda če upoštevamo, da se novi begunci kaj hitro izgube v materialističnem okolju, da redoma nimajo smisla za organizirano življenje in da so v skoro vseh primerih to dejansko brezidejni begunci, postane jasno, da oni ne morejo prispevati tistega, kar bi lahko od njih pričakovali. So kajpak izjeme, toda redke so.

Če izvzamemo tista društva, ki še kažejo aktivnost, in tisk, ki ga ona izdajajo, ostane tako predvsem slovenski duhovnik tisti steber, ki drži pokoncu slovensko izseljensko občestvo, tem bolj, ker tudi tisk v veliki meri izhaja od njega. Delno mu je ta vloga olajšana zaradi mnogih ugodnosti, ki drugim niso dane. Toda po drugi strani je sam prav tako še hujši brezdomec kot pa oni, ki naj jih on obiskuje, tolaži in veže. Čeprav se nam prepogosto zdi na zunaj "preskrbljen za ta in oni svet", ima gotovo večkrat take hude ure v svoji notranjosti, kadar gleda bedo človeške duše, da se naše težave najbrž skrijejo pred njegovimi.

Prav je, da se mi sami izseljenci ob tem dnevu na en ali drug način spomnimo svojih duhovnikov in pomislimo na njihovo skrito bolečino, ki nam najbrž nikoli ne bo znana. In da jim rečemo iskreni: Bog, povrni!

NAŠE ŠOLE V ITALIJI

Končno se je Italijanom le posrečilo poroditi šolski zakon za slovenske šole na Goriškem in Tržaškem. Porod je bil obupno težak kljub dejstvu, da ima današnja Italija demokratično ustavo in jasno določene mednarodne sporazume, kar se tiče svojih manjšin. Kdaj bo porodila še ostale pravice, ki pripadajo slovenski manjšini, ni toliko vprašanje

časa kot je vprašanje, v katero smer bo šla politika posameznih italijanskih političnih strank, dejstvo je namreč, da n.pr. neofašisti i = grajo precej nepomembno vlogo v nacionalnem obsegu, pa se hočejo zato pokazati bolj papeškega kot papež sam v manjšinskem vprašanju - " pri obrambi italijanstva" - in na tem področju postaviti druge strani ob zid. Skratka, položaj italijanskih demokratičnih strank je v gotovi meri podoben položaju naših emigrantskih demokratičnih sil, za katere je nujno, da dajo svojim načelom praktično veljavo, pa naj potem skrajni elementi na levi in desni še tako tulijo in besnijo.

Dati zamejskim Slovincem, kar jim gre po božjih in naravnih pravicah, potrjenimi povrhu še z mednarodnimi sporazumi, torej ne more biti predmet, na katerem se moč neke stranke jača ali lomi. Pa tudi če so izgovori te vrste veljali v preteklih letih, danes ne morejo veljati več, ker je bilo dovolj dokazov, da so po eni strani Slovenci v Italiji lojalni državljani, po drugi strani pa da italijanska javnost v Gorici in Trstu ne odobrava fašističnih izpadov napram Slovincem. Ako so slovenske demokratične sile na Primorskem potisnjene od primera do primera v sodelovanje s titovci, je to predvsem krivda italijanskih demokratičnih strank, ki ne izvajajo svojih osnovnih načel v praksi in prepuščajo pobudo totalitarcem - italijanski komunistični partiji in titovcem - da nastopajo kot branilci interesov slovenske manjšine v Italiji, čeprav je na dlani, da jih ta briga le v kolikor so jim potrebni njeni glasovi na volitvah, da se lahko uspešno upirajo demokratičnim silam, našim in laškim.

Sprejetje šolskega zakona brez izgrešov po tržaških ulicah, katere o = bičajno demokristjani jemljejo kot opravičilo za močkanje, kadar gre za reševanje slovenskih zadev, kaže na izboljšano ozračje, ki danes vlada na Primorskem med obema jezikovnima skupinama, pa če je nekaterim napetim politikom prav ali ne. V koliko je k temu pripomogel spor z Avstrijo okrog Južnega Tirola je težko reči, ker dvomimo, da bi se naši ljudje kdaj zatekli k sredstvom, ki so se jih poslužili skrajneži v Južni Tirolski. Po drugi strani pa je tudi res, da je bilo potrebno dosti pritiska, predno so se Italijani zganili. Še tako zakon ni docela zadovoljiv in predstavlja, kot naš poročevalec ugotavlja, kom = promis, s katerim se je treba trenutno zadovoljiti, ker predstavlja prvi zakon te vrste, ki ga je kdaj Italija sprejela v pogledu slovenske manjšine. Zato je treba našim slovenskim voditeljem na Tržaškem in Goriškem toplo čestitati ter poželeti, da se bodo naši ljudje na Primorskem zavedli velikega pomena tega zakona za bodočnost slovenske manjšine in da bodo nudili slovenskemu žolstvu polno podporo. Ta podpora je sedaj zakonita in vsak očitek, da je naperjena proti Italijanom, je sedaj neveljaven, saj zaključni člen zakona dosela jasno razčleni položaj: "Ta zakon, opremljen z državnim pečatom, bo vključen v uradno zbirko zakonov in odlokov italijanske republike. Vsakdo, ki se ga tiče, je dolžan, da ga izpolnjuje in da skrbi, da ga izpolnjujejo tudi drugi kot državni zakon."

NA OBISKU V DOMOVINI

V primeru g. Draga Lavrenčiča je g. Farkaš v svojih "Razgledih" (str.14) načel zanimivo vprašanje, ki se utegne še kdaj pojaviti. Ne bi bili demokristi, če ne bi dopustili g. Lavrenčiču, da ima svoje mnenje o čemer koli že, torej tudi o razmerah v Jugoslaviji. Sklepamo, da je takega mnenja tudi g. Farkaš. Kar je on obsodil, je povezava tega mnenja ali bolje rečeno javno neizraženega mnenja z nekakšnim predstavništvom Slovincem, ki si ga morda g. Lavrenčič ni lastil, a ni protestiral, ko so mu ga drugi pripisovali. Kot zastopnik gotove protikomunistične politične skupine je večkrat tako v Angliji kot drugod po Evropi sodeloval na mednarodnih protikomunističnih prireditvah in v imenu vsaj svoje politične skupine če že ne v imenu protikomunističnih ali demokratičnih Slovincem obsojal komunistično početje. Zato enostavno ne moremo verjeti, da ne bi imel kaj več povedati o svojem obisku Jugoslavije kot pa je to storil na BBCju. Tudi smo mnenja, da je dovolj

bister, da je hitro ugotovil, kaj je narobe v posameznih jugoslovan-
skih vprašanjih in da ni tiste vrste tič, ki se zlahka ujame na re-
žimske propagandne limanice. Zakaj je torej tako govoril, kot bi to
storil povprečni britanski časnikar po svojem obisku Jugoslavije, ta-
ko, kot smo imeli pribiko brati ali poslušati že mnogo, mnogokrat?

Mnenja smo, da bi g.Lavrenčič povedal vso resnico, kot je opazoval in
videl Jugoslavijo, če bi mu to bilo dovoljeno. Toda iz enih ali dru-
gih razlogov mu verjetno predpostavljeni na BBCju niso tega dovolili
tem bolj, če je kazalo, da bo njegovo predavanje pozneje objavljeno v
tedenskem LISTENERJU.

In tu zadenemo v kočljivo točko: ali je združljiva služba, ki jo o-
pravlja g.Lavrenčič, s položajem, ki si ga je ustvaril v politični e-
migraciji? Res je, da ga zadnje čase ni mogoče srečavati v tej vlo-
gi tako pogosto kot kdaj prej, toda v emigraciji, zlasti srbski, je
še vedno smatran kot nekak politični činitelj če že ne slovenske emi-
gracije pa vsaj Slovenske ljudske stranke. In tu si je treba biti na
jasnem, kajti čisto izključeno je, da bi mogel nekdo sedeti na dveh
stolih in uživati kakršnokoli korist že od obeh položajev, ne da bi
bil za to kritiziran od slovenske javnosti. Če se je g.Lavrenčič od-
ločil, da bo odslej nastopal v vlogi britanskega časnikarja in s tem
v zvezi ugajal v prvi vrsti željam, muham ali namigom svojih predpo-
stavljenih in šele nato česa drugega, potem mora izvajati posledice,
kar zadeva demokratično slovensko javnost, tu v emigraciji, za meja
ni in tudi v domovini. Pred časom smo čuli za primer g.Marčetića, ki
je pred leti izbral drugo pot in raje tvegaj dobro službo, da je le
povedal, kar mu je ležalo na srcu. Seveda je treba za kaj takega tudi
mного hrabrosti.

Ne obsojamo g.Lavrenčiča, ker je šel v Jugoslavijo in po povratku ni
zvil ognja in žvepla nanjo, ker tudi sami nimamo navade, da bi videli
prav vse gnilo, kar zraste na Titovem zelniku. Toda karkoli je že stor-
jeno, naj bo izvršeno v nekem logičnem razmerju do ostalega. A kot
demokrati prepuščamo slehernemu, da se odloči, katero pot bo hodil.
Pričakujemo pa od njega, kot to dopuščamo drugim v odnosu do nas, da
ne bo zameril, če ga bomo kritično spremljali na njegovih potih.

STRAHOVI

Z aretacijo Vračarića so v Zahodni Nemčiji napravili grdo neumnost.
Po vseh poročilih sodeč je zadeva povzročila v Bonnu veliko zadrego,
a morala bi povzročiti tudi temeljito izpraševanje vesti. Pota nemške
birokracije nam niso dovolj poznana, da bi mogli soditi, kje so obudi-
li strahove iz hitlerjevskih časov, a na višjem mestu bi morali po-
skrbeti, da se ti strahovi vrnejo v pekel, od koder so prišli. Stra-
hotno zmedeno je mišljenje nekaterih Nemcev, da so se pod Hitlerjem
zaslužno borili proti komunizmu in tako branili usodo zapadnega sve-
ta. Treba si je zapomniti, da bi brez Hitlerjevih norih početij tu-
di blazneš v Moskvi ne požrl polovice Evrope tako mimogrede.

Nespametna je tudi škodoželjnost nekaterih protikomunističnih emigran-
tov, ki privoščijo neprijetnost bivšemu partizanu za njegova medvojna
početja. Prav gotovo se ne potegujemo za partizane, pač pa vidimo, ko-
liko neprijetnosti je povzročila aretacija svobodnemu svetu. Prvič
ni prijetno slišati o hitlerjanskih strahovih. Drugič ni prijetno mi-
sliti, da se pojavljajo v enem od stebrov Atlantskega pakta. In tret-
jič ni prijetno poslušati vso propagando, za katero so dali hvaležen
povod v Münchenu.

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda".
Njeno mišljenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani od
njenega izvršnega odbora. Naš naslov: BM/TRIGLAV, London W.C.1.

IZ ŽIVLJENJA SLOVENSKE PRAVDE

(Od našega sodelavca)

Kako naj ostane organizacija, razširjena preko več držav ali celo kontinentov, demokratična, ko pa je praktično nemogoče, da bi prišli vsi njeni člani skupaj in da bi na tak način lahko uveljavili svoje poglede? Pred tem vprašanjem so stale in še stoje domalega vse emigrant-ske organizacije, ki res nekaj dajo na notranjo demokracijo in ki niso izključno lokalnega značaja.

Nekatera društva so se pri tem poslužila posredniškega sistema : člani imenujejo svoje zastopnike, ki potem glasujejo v njihovem imenu. Nesreča pri tem je, da so zastopniki običajno vedno isti ljudje in da ni lahko v vsaki stvari, ki se pojavi na dnevnem redu, zadeti mnenje onega, ki ga zastopaš. Drugi način je pismeno poslovanje. Pozitivne strani so očitne, negativna stran pa je počasnost. To povzroči, da se na pismeni način rešujejo potem v glavnem le pomembnejše, važnejše stvari.

Slovenska Pravda se je preko zastopniškega sistema v prvih letih odločila za pismeni način soodločanja. Tega pa ne uporablja samo za pismene občne zbornice vsako drugo leto ampak celo njen izvršni odbor posluje v obliki "pismenih sej". Te so bile sprva sila okorne in birokratične, a se je tekom časa našla elastičnejša oblika, ki že vrsto let dokazuje, da je na tak način možno delovanje. Vsak izdatek, razen ponavljajočih se, ki jih je moč v naprej predvideti, pride na pismeno obravnavo in glasovanje. In prav tako vsak važnejši problem: sprejem novih članov, črtanje nerednih, politične izjave ali sklepi, širše akcije, ki po naravi ne spadajo v pristojnost posameznih odbornikov ampak celega odbora.

ZAKLJUČKI 5. OBČNEGA ZBORA

Iz pred kratkim objavljenega "Poročila za tisk", ki ga je prejela vrsta slovenskih in srbsko-hrvatskih ter macedonskih listov je razvidno, da je zadnji občni zbor potekal deset mesecev. Pregledal je delo starega izvršnega odbora in mu dal razrešnico za izvršene posle: stabilizacijo organizacije po načelnih spremembah pred tremi leti; reorganizacijo založbe; izdajanje internih RAZGOVOROV in člankih okrožnic; izboljšanje materialne osnove KLICA TRIGLAVA; poznane politične intervjuje; spomenico o cerkvenih razmerah na Koroškem; akcijo v korist slovenskih dijakov na Koroškem; itd. V drugem delu se je občni zbor ukvarjal v glavnem z vprašanjem KLICA TRIGLAVA in njegovega tiska. Že prej je bil postavljen posebni tiskovni odbor, ki je pripravil obširen strokovni elaborat o tem vprašanju. Na zborovanju sta prevladovali dve stališči: da se osnuje lastna tiskarna, ki naj bi tiskala KLIC po znosni ceni, odnosno, da naj se z rednimi darovi članov in prijateljev tekom gotove dobe omogoči KLICOV tisk v tuji tiskarni. Prvi predlog zahteva seveda hude začetne investicije in večji znesek denarja, toda na daljši rok bi ta rešitev bila cenejša in boljše od drugega predloga, ki za začetek ne zahteva velikega denarja, je praktično uresničljiv kaj hitro, a je zaradi tiska v tuji tiskarni kljub vsemu drag in ostane še vprašanje, koliko časa in v kolikem znesku bi prostovoljna pomoč dotekala. Oba predloga sta imela svoje dobre in slabe strani. Pri glasovanju se je večina izrekla za prvi predlog.

Med ostalimi resolucijami je občni zbor naročil izvršnemu odboru, da prouči vprašanje takozvane srbizacije Slovenije in ekonomskega izkoriščanja Slovenije od strani Beograda, o čemer je bilo zadnja leta toliko pisanja. Zaključki glede enega in drugega naj bodo objavljeni.

Zborovalci so izglasovali, proti opoziciji, sklep, da naj se nadaljuje z intervjuji političnih osebnosti in da je treba nadaljevati z naporom, da se ozdravijo nemškutarske težave v katoliški cerkvi na Koroškem. Dalje se je občni zbor zahvalil Dobrodelnemu združenju svobodnih državljanov Jugoslavije za večletno pomoč Socialnemu skladu, zahvalil pa se je tudi sedanjim in bivšim poverjenikom Klica Triglava, ki niso člani Slovenske Pravde.

Kar zadeva članarino, je prodrl predlog, da se ta zviša na £3 odn. / 10 letno. Predlog za višje zvišanje je propadel. Izredni člani pa bodo plačevali po £1 odn. / 3 na leto, a to ne vključuje brezplačnega prejemnika KLICA TRIGLAVA, ki ga za člane plača Slovenska Pravda.

Glede položaja slovenske narodne manjšine v Italiji je bil občni zbor mnenja, da je potreben skupni nastop vseh Slovencev v Italiji za dosego zaščitnega zakona in izpolnitev določil londonskega sporazuma, ne da bi bila ob tem okrnjena samostojnost posameznih političnih organizacij.

Občni zbor je še odobril izjavo izvršnega odbora, kakor je ta ob razložil 23. aprila 1960 značaj Slovenske Pravde: pospeševati svobodno razpravo in se z vsem pogumom osredotočati na temeljnih vprašanjih časa. V zvezi s tem je občni zbor naročil, da je treba okrepiti obstoječa sredstva svobodnega razpravljanja v Slov. Pravdi, a je pri tem ugotovil, da je to možno samo, če ostane Slovenska Pravda politično neodvisna; da lje je pozdravil prakso, da Pravda združuje demokratične Slovence različnih političnih naziranj, kar omogoča širšo in globljo razpravo in krepi istočasno duha strpnosti in sodelovanja; k temu da naj pritegne tudi demokrate drugih narodnosti. Občni zbor je dalje povabil svoje člane, da po svojih nagnjenjih, prepričanju in možnostih delujejo v političnih organizacijah, strankah in programskih skupinah, kjer naj zagovarjajo osnova načela, razvidna iz uvoda in 2. člena Pravdinih pravil, izvršnemu odboru pa je naročil, naj podpira take člane in njihovo delovanje.

Novi izvršni odbor

Izbran je bil šestčlanski izvršni odbor, ki ga bodo za naslednji dve leti sestavljali gg. Pavle Borštnik, Vekoslav Farkaš, Dušan Pleničar, Dr. Ljubo Sirc, Štefan Tomažič in Lojze Zupan. Za nadzornika je bil izvoljen g. Božo Polanc, za njegovega namestnika pa g. Milan Eržen.

Po podatkih, s katerimi razpolagam, volitve še daleč niso bile soglasne in gola formalnost. Še nikdar prej niso kandidati dobili toliko glasov proti in nikdar doslej ni bilo pri posameznih toliko glasov vzdanih. Če bo uveljavljen predlog, ki ga je stavil nek član iz Amerike v zadnjih RAZGOVORIH glede delovanja posameznih odbornikov v odboru, potem je več kot verjetno, da bodo naslednje volitve še bolj zanimive.

DR. SIRČEVO PREDAVANJE

21. oktobra je priredila Slovenska Pravda svoje prvo javno predavanje v Londonu. Njen takratni kandidat za odbornika dr. Ljubo Sirc je govoril o zunanjepolitični orientaciji južnoazijskih držav, kot jo gleda po beograjski konferenci. Kot je obče znano, je bival dr. Sirc leto dni v Pakistanu in je tudi potoval po raznih državah Južne Azije. Predavanje je bilo, po občem mnenju, dobro obiskano. Med navzočimi je bilo opaziti vrsto nekdanjih vidnih političnih osebnosti, ki so na en ali drug način sodločale o naši politični preteklosti. Dosti je bilo tudi mlajše generacije.

Čeprav je bil opis položaja dokaj pesimističen, je vendar dr. Sirc ob zaključku bil mnenja, da se bodo težavna vprašanja nekako uredila v korist demokracije in svobode.

Vredno je omeniti krajšo debato, v kateri se je pojavil glas, da raje rešujemo lastna vprašanja kot pa da se zanimamo za Južno Azijo. Dr. Sirc je bil tedaj mnenja, da smo se o jugoslovanskih vprašanjih narazpravljalni že do siteda in da smo jih z neprestanim govorjenjem o njih prej zapletli kot odpletli. Da se moramo zavedati, da nismo sami na svetu in da moramo videti, kaj se dogaja okoli nas, da bi tako videli lastna vprašanja v pravi perspektivi in jih začeli reševati s pametjo.

Ob zaključku je več navzočih izreklo željo, da naj bi Slovenska Pravda, kot nekaka nevtralna organizacija med različnimi skupinami, nadaljevala s takimi predavanji.

(Obžalujem, da ni mogoče z ozirom na prostor objaviti dr. Sirčevega predavanja. Obveščen sem, da ga je možno dobiti pri tajniku Slovenske Pravde; pišite na: BM/PRAVDA LONDON W.C.1. Priložite znamko za 9d. Ur.)

PO ALEKSANDROVIH POTEH?

(Od posebnega dopisnika iz Trsta)

Ni bila samo emigracija, ki ni vedela, kaj narediti s svoječasno partijsko resolucijo, ki je napovedala spremembo jugoslovanske ustave. Po vtisih, ki jih imam iz razgovorov s prišleki iz domovine, tega tudi doma niso vedeli in do Kardeljevega intervjuja (KT 267) sploh ni bilo nobene predstave, v katero smer naj bi šla glavna sprememba. Domnevalo se je le, da utegne biti večji poudarek na komunah kot osnovnih samoupravnih enotah.

Zato je moč primerjati Kardeljev intervju politični bombi, ki je eksplodirala z dvojnimi pokom: ljudje so bili presenečeni, da se je oglasil prav on, katerega so celo resni ljudje smatrali politično likvidiranega, saj se ni udeležil niti slovenske proslave 20 letnice revolucije. Drugi pok je bilo to, kar je tedaj povedal. Da teren za to ni bil pripravljen, je jasno, ker je potem pozneje skušal svoje izjave omiliti in jasneje razložiti. Sam intervju je bil zelo neprecizen in nejasen in je razodeval, da Kardelj ne obvlada nekaterih osnovnih ustavopravnih teoretičnih pojmov. Zato je tako težko graditi na njegovem izvajanju. A kot so ga doma razumeli, naj bi odtlej šlo samo za simboličnost šestih republik, kajti ljudski poslanci ne bi bili več smatrani za predstavnike teritorialno-političnih enot, ki so jih doslej pošiljale v parlament, ampak bi bili predstavniki vsega ljudstva Jugoslavije. Tako da bi bil dosežen poudarek na samoupravi v komunah kot osnovnih gospodarsko-političnih enotah.

Pri politični oceni te Kardeljeve koncepcije ni toliko važno nakazovati vse ustavnopravne paradokse, ki vejejo iz njegovega intervjuja in ki se jih njihov avtor očitno ne zaveda; važno se mi zdi, po vtisih iz domovine, zapisati, da se je nekje zares porodila ideja centralizacije, ali kakorkoli že to imenujemo, preko komunalne samoupravne ureditve na škodo ljudskih republik.

Kot rečeno, iz Kardeljevega intervjuja je težko izluščiti pravi misel o bodoči ureditvi Jugoslavije po njegovi zamisli. A gotovo je, da je tisto, kar je izjavil, v globokem diametralnem nasprotju z vsem, kar doslej učijo v uradni politiki o državnopravni ureditvi Jugoslavije, njeni preteklosti in zgodovini.

Toda zdi se mi varno reči, da bo završalo, če bo ustavni načrt predložen v široko diskusijo na osnovi Kardeljevih idej. Že v Sloveniji si ni mogoče predstavljati, da bi jih sprejeli. Kaj pa šele na Hrvaškem! Tu ne gre za to, kar čuti ob tem "ljudstvo". Gre za to, kaj bodo rekla na to partijska vodstva v posameznih republikah. V tem pogledu utegne biti politično življenje precej razgibano, postavlja pa se tudi vprašanje, kako bo s politično stabilnostjo znotraj obstoječih političnih organizacij.

Kardelj je še vedno nepopularna oseba št. 1, vsaj v Sloveniji in verjetno tudi na Hrvaškem. Ako se je odn. se bo zalotil pri novem ustavnem načrtu in če mu ostali iz partijskega vodstva ne bodo sledili, je več kot gotovo, da bo konec njegove politične karijere. Skrajni komentariji gredo celo v to smer, da je publikacija tega njegovega idejnega načrta nove ustave past, v katero se bo Kardelj ujel in kar bo potem omogočilo, da se ga na miren političen način iznebijo. Težko je reči z gotovostjo, koliko je na tem točnega. Mislim pa, da je varno napovedati, gotova presenečenja na eni ali drugi strani, če naj bi zares šlo za centralizacijo in praktično likvidacijo republik.

Jugoslavija in Skupni trg: Jugoslavija je zaskrbljena glede nameravanega vstopa Vel. Britanije v Skupno evropsko tržišče, ker bi rada občutno povečala trgovino z njo, odkar si je tako pokvarila trgovske odnose z Zahadno Nemčijo, ko je priznala Vzhodno.

ZAKON ZA SLOVENSKE ŠOLE

Kot je KLIC TRIGLAVA na kratko že poročal v svojem mesečnem pregledu dogodkov doma in v zamejstvu, je italijanski parlament odobril poseben zakon, s katerim je de iure priznal obstoj slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem in pravico do ustanovitve novih slovenskih šol. S tem je italijanski parlament uzakonil nekaj, kar je dejansko obstojalo že izza dobe Svobodnega Tržaškega Ozemlja in kar so morda nekateri Italijani upali, da bo samo po sebi shiralo. Drugeče si je težko predstavljati, zakaj je bilo treba dvanajst let predno je italijanska vlada napravila prvi korak v smeri izpolnitve 6. člena republiške ustave in Tržaškega Statuta predvidenega v londonskem memorandumu v katerem je tudi govora o uvedbi dvojezičnosti v krajih, ki imajo vsaj 25 odstotkov slovenskega življa.

Solski zakon, ki je bil objavljen v italijanskem uradnem listu 9. oktobra, obsega 14 členov, od katerih zadnjih šest je prehodne narave in urejuje položaj učiteljev in nameščencev slovenskih šol, ki so na Tržaškem in Goriškem obstojale že doslej.

Prvi člen ugotavlja, da se mora pouk v otroških vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah v goriški pokrajini in na tržaškem ozemlju vršiti v "materinem jeziku učencev" in da se "lahko v ta namen ustanovijo dodatno k šolam v italijanskem jeziku šole s slovenskim učnim jezikom." Za njihovo ustanovitev odn. morebitno ukinitve je potreben poseben odlok predsednika republike na predlog ministra za prosveto in v soglasju z ministrom za državno blagajno.

V drugem členu je rečeno, da se v slovenske šole lahko vpišejo samo "pripadniki slovenske jezikovne skupine, ki so italijanski državljani ali ki imajo na tem področju pravico do stalnega bivališča."

Tretji člen uvaja v slovenske šole obvezen pouk italijanščine, katerega lahko vrši profesor italijanske narodnosti, "ki popolnoma pozna slovenski jezik, kar se mora ugotoviti s posebnim izpitom".

Četrty člen določa, da morajo biti učniki in učni ter izpitni načrti potrjeni z odlokom predsednika republike na predlog prosvetnega ministra, medtem ko peti in sedmi člen določata, da se stalna mesta vodstvenega in učnega osebja na osnovnih in srednjih šolah dodeljujejo na podlagi tečajev, "katerih se lahko udeležijo kandidati slovenskega materinega jezika, ki imajo vse pogoje, ki se običajno zahtevajo za vstop v stalni stalež".

Šesti člen odreja, da mora osebje za vodstveno in nadzorno službo "popolnoma poznati slovenski jezik", medtem ko osmi člen priznava diplomam in spričevalom o študiju na šolah s slovenskim učnim jezikom "v vsakem pogledu isto veljavo kot diplomam in spričevalom enakih državnih šol z italijanskim učnim jezikom".

Sprejeti zakon je plod petletnih razprav, ki so se vršile na podlagi raznih zakonskih osnutkov. Prvega je predložila italijanska vlada koncem 1956. leta pod pritiskom slovenskih organizacij na Tržaškem in Goriškem, ki so dosledno zahtevale, da se že enkrat prične praktično uveljavljati člen 6. republiške ustave in londonski memorandum. Prvi osnutek je predvideval, da bi o vpisu otrok v slovenske šole odločala posebna komisija, v kateri bi imeli Italijani večino. Proti temu in sploh proti ideji, da bi kaka komisija morala šele določati, kdo se sme vpisati v slovenske šole, so nastopile slovenske organizacije in predstavniki italijanskih levičarskih strank, ki imajo Slovence v svojih vrstah, preko skupnega odbora za obrambo slovenskega šolstva. Proti je bil tudi sindikat slovenskih šolnikov. Tri leta kasneje sta se v italijanskem parlamentu pojavila še dva osnutka, eden od KPI in drugi od italijanske socialistične stranke. To je razumljivo, kajti prva stranka je hočeš-nočeš morala upoštevati želje Slovencev, ako je hotela biti dosledna marksističnemu načinu reševanja nacionalnega vprašanja, medtem ko je druga stranka močno zainteresirana na finančni pomoči iz Beograda. To seveda ne pomeni, da se je Titova vlada kaj prida prizadevala za rešitev vprašanja slovenskih šol v zamejstvu in izpolnitev londonskega memoranduma - saj je prodala Trst za nekaj milijard lir - tako, da so bili tržaški titovci v veliki zadregi, ker je bilo očitno, da je vodenje nacionalne politike med manjšino edino možna politika kljub vsemu pridigovanju o internacionalizmu. Končno je lanskega poletja prišlo do novega vladnega predloga, na podlagi katerega je bil sprejet gornji zakon, ki predstavlja kompromis, kajti šole so sedaj uzakonjene samo na Tržaškem in Goriškem, ne pa tudi v Beneški Sloveniji. Nejasnost vlada tudi v pogledu formulacije, da se slovenske šole ustanavljajo "poleg" italijanskih in v pogledu slovenskega predstavnštva v komisiji za učne in izpitne načrte. M.P.G.

DVE AMERIKI

(Od našega washingtonskega dopisnika)

Kmalu po 20 januarju, ko je novi ameriški predsednik Kennedy uradno prevzel posle državnega poglavarja na slikoviti, čeravno mrzli svečanosti pred ameriškim parlamentom, se je na njegovo povabilo v Beli hiši zbrala skupina južno-ameriških diplomatov. Predsednik Kennedy je imel govor, v katerem je orisal načrte za ameriško pomoč južno-ameriškim državam in povode ter cilje iste.

Govor kot tudi problem, ki ga obravnava, se sestoji iz političnega in gospodarskega dela. Kot vsi Kennedyjevi govori se tudi ta odlikuje po lepem literarnem slogu (Kennedyju se pozna, da je mnogo bral že od mlada in da se je ukvarjal z knjigopisjem, njegovi govori imajo visoko doneči prizvok izgajene angleščine, ki je prava mana v drugače suhoparnem ozračju uradnega ameriškega izražanja in, za razliko s predsednikom Eisenhowerjem, - piše si jih sam).

Teža Kennedyjevih izjav je bila na gospodarskem polju. Res je, da se je s pojavo Fidel Castra in njegove revolucije začel, posebno po ameriškem časopisju, problem odnosov Združenih držav s svojimi južnimi sosedi prikazovati kot bistveno političen problem. Toda poučeni krogi v Južni Ameriki, še bolj pa v Washingtonu, se dobro zavedajo, da je političen razvoj v Južni Ameriki le posledica, včasih pa tudi gibalo, gospodarskega razvoja. Zato je slika, ki jo nudi južno-ameriško gospodarstvo, bolj poučna in trajnejša, kot pa so hitro se spreminjajoče sličice njene političnega kaosa. Treba je pomisliti, da je razen levičarske diktature, ki jo je vpeljal dr. Castro na Kubi, cela vrsta držav v rokah desničarskih diktatorjev in da med tema obema ekstremoma niha na tenki vrvič porajajoča se južno-ameriška demokracija. Samo zadnji dogodki v dveh največjih južno-ameriških državah - Argentini in Braziliji - nam hitro kažejo zapletenost notranjega političnega položaja. Nemogoče je govoriti o Južni Ameriki kot politični enoti. V gospodarskem pogledu pa je to ne samo mogoče, nego morda celo nujno, kot bodo spodnje vrstice pokazale.

Političnemu ekonomistu takoj zbude pozornost znaki, ki jih pozna že od drugod. Med njimi je najvažnejši silen prirastek prebivalstva (*). Povezano z njim je veliko siromaštvo, nepismenost, bolezni in pomanjkljiva prehrana. Položaj je še težji, ker se dostikrat južno-ameriške vlade bolj malo brigajo za splošno dobro svojih državljanov in je mnogokje ustavna vlada le prepreka za uspešno izvedbo gospodarskih in socialnih reform. Če prirastku prebivalstva dodamo še hrepenenje širokih mas po izboljšanju gospodarskega položaja (hrepenenje, ki se zadnje čase označuje kot revolucija rastočih pričakovanj - "revolution of rising expectations"), potem je takoj jasno, da je edina možnost za redno politično ureditev v Južni Ameriki le v izrednem gospodarskem napretku in rasti.

Ogromna težava, tako gospodarsko rast tudi uresničiti bo jasna, ko premislimo sledeče številke: Okoli 70 milijonov ljudi v južnih ameriških državah ne zna ne brati ne pisati (to je okoli 35 % prebivalstva); okoli 20 milijonov otrok šolske starosti ni bilo nikoli v šoli; od vseh

(*) Za primerjavo prirastka prebivalstva citiram nekaj številke:

	1930	1940	1950	1959	Letni prir. v %	Prebiv. na km ²
Cel svet	2,013	2,246	2,495	2,905	1,7	21
Afrika	155	172	200	236	1,9	8
Severna Amerika	135	146	167	196	1,8	9
Sred. in Juž. Amer.	109	131	163	202	2,5	16
Azija	1,073	1,213	1,378	1,624	1,8	60
Europa	355	380	393	421	0,8	85
USSR	176	192	?	210	?	9

Vir: United Nations, Statistical Yearbook, 1960, stran 41.

študentov jih je samo 2% na univerzah, kjer bi se usposobili za delo in položaje, ki bi pripomogli hitri gospodarski rasti. (Za primerjavo naj vedem, da jih je v USA 7,5%).

Da bi premostili brezno med gospodarskimi možnostmi in zahtevami so Združene države dale južno-ameriškim državam leta 1945 pa do leta 1960 preko 4 milijarde dolarjev, približno eno tretjino kot darilo, dve tretjini pa v obliki posojil. Razen tega so še razne mednarodne agencije, kot na primer Mednarodna banka dale posojila za preko 1 milijardo dolarjev. Kako je torej, da kljub taki ogromni pomoči ni bilo nobenega vidnejšega napredka v Južni Ameriki?

Sladka kava

Razlogi za to so številni. Gospodarsko najpomembnejši je nihanje svetovnih cen proizvodov, ki jih Južna Amerika izvažata. Vsak otrok ve, od kje prihaja kava. Marsikdo tudi ve, da so južno-ameriške države največji izvoznik sladkorja. Pa si oglejmo, kaj se je godilo zadnja leta na zobe ma na svetovnih trgih.

Leta 1958 in leta 1959 so cene kave in sladkorju na svetovnih tržiščih silno padle. Kako je to zadelo države Latinske Amerike, prikažejo te številke:

Leta 1958 so države Južne Amerike izvozile skoro ravno toliko kave kot leta 1957, to je okoli 1,500.000 ton. Vendar so za to isto količino zaslužila na mednarodnem trgu samo 1500 milijonov dolarjev, dočim so leta 1957 dobile zanjo 1740 milijonov dolarjev. Podobno je bilo s sladkorjem: leta 1958 so južno-ameriške države izvozile pol milijona ton več sladkorja kot leta 1957 (okoli 7,5 milijonov ton), vendar so za to večjo količino dobile leta 1958 samo 704 milijonov dolarjev, leta 1957 pa 838 milijonov dolarjev, ali 133 milijonov dolarjev več kot leta 1958. Če seveda računamo, da je bilo sladkorja pridelanega več, potem naraste zmanjšani dohodek od prodaje sladkorja okoli 193 milijonov dolarjev.

Z drugo besedo: leta 1958 so v Južni Ameriki kar preko noči morali začeti misliti, kje dobiti okoli 450 milijonov dolarjev, ki so jih zgubili pri prodaji kave in sladkorja na svetovnih tržiščih.

USA so isto leto (1958) odobrile kot posojila ali darila oko 504 milijonov dolarjev. Če primerjamo obe številki, potem vidimo, da je skoro celotna ameriška pomoč Južni Ameriki bila uničena s padom svetovnih cen kave in sladkorja.

Slika se pa še bolj komplicira. Podobno so padale cene drugim pridelkom, ki jih izvažata Južna Amerika. Države Južne Amerike so vse skupaj imele leta 1958 okoli 1,280 milijonov dolarjev deficita v svoji zunanji trgovini. To je, izvozile so za 1,2800 milijonov dolarjev manj kot so uvozile. Deficit je bil deloma pokrit z krediti, ki so jih južno-ameriške države dobile od mednarodnih finančnih in bančnih ustanov, deloma z denarjem, ki so ga investirale tuje delniške družbe in deloma z ameriško pomočjo. Pri zadnji je bil problem ta, da je zgoraj omenjena vsota 504 milijonov bila namenjena prvenstveno tako zvanim dolgoročnim načrtom za razvoj gospodarstva in da se zato ni mogla uporabiti pri kratkoročnem deficitu v zunanju trgovini. Kljub vsej tuji pomoči in investicijskim kreditom pa so južno-ameriške države le še morale poseči v svoje, ne prevel bogate finančne rezerve in založiti okoli 700 milijonov dolarjev za uravnovešenje zunanje trgovskega proračuna za leto 1958.

Leta 1959 se je padec cen nadaljeval. Države Južne Amerike so morale uvesti drastične ukrepe v svojem gospodarstvu in znižati uvoz. To je seveda spet direktno zadelo načrte za hitrejšo rast narodnega gospodarstva in načrte za zvišanje življenjskega standarda prebivalstva. Prizadeti so bili tudi proračuni posameznih držav. Način pobiranja davkov je v Južni Ameriki na splošno silno pomanjkljiv in se precejšen del davkov nabere od tarif na izvoz in uvoz. Ker sta oba padala, je tako tudi padel nabrani davok in seveda se je zato tudi državni proračun moral zmanjšati. Tako so spet trpeli v glavnem gospodarski razvojni programi, ker si nobena vlada radi notranje-političnih razmer ni upala pritisniti na že itak revnega in nezadostno preskrbljenega privatnega potrošnika.

To nihanje svetovnih cen najvažnejših južno-ameriških poljedeljskih proizvodov je stalni kamen spotike med USA in Južno Ameriko. Južna Amerika je zahtevala, da se sklenejo mednarodne pogodbe, ki bi stabilizirale

cene glavnim južno-ameriškim proizvodom, USA pa so se temu upirale iz raznih razlogov. Nova politika Kennedyjeve vlade do Južne Amerike, ki je bila zbrano podana v prej omenjenem govoru pod párolo "Allianza Para (el) Progreso" predvideva, da se USA ne bodo več upirale stabilizaciji cen z mednarodnim dogovorom čeravno bi rajše našle kakšno drugo uspešno rešitev problema cen.

Ameriške banke

Drugi kamen spotike je bila trditev USA, da so obstoječe severno-ameriške in mednarodne banke in posojilnice zadostne za potrebe južno-ameriškega gospodarstva. Države Južne Amerike pa so zatrjevale, da so te ustanove bile predvsem osnovane, da pomagajo evropskim državam in da so prezahtevne za nerazvita gospodarstva Južne Amerike. Te ustanove tudi niso imele posojil za takozvane socialne potrebe kot so: graditev stanovanjskih hiš, šol, razširitev javnega zdravstva, izboljšanje obdelovanja zemlje in podobno. Te potrebe so v Južni Ameriki tako nujne, da ni mogoče čakati na njihovo rešitev z industrializacijo, kot je to bilo možno v socialno bolj razviti Evropi. USA so 1960 sprejele tudi to stališče in so s pogodbo, sklenjeno v Bogoti ustanovile Inter-American Development Bank in isti dale zadostne kredite, ki naj bi se uporabili za zvišanje življenjskega standarda. Za prvo leto je USA Kongres odobril vsoto 500 milijonov dolarjev za ta socialni sklad.

Celotna "Zaveza za napredek" predvideva, da bodo južno-ameriške države potrebovale okoli 20 milijard dolarjev v naslednjih desetih letih, da se izkopljejo iz gospodarske in družbene zaostalosti in pridejo na prag industrijskega "odskoka". Od teh 20 milijard, so USA pripravljene prispevati 12,5 milijard same. Okoli 9 milijard bo dala država, ostalo pa bo prispeval privatni kapital v obliki posojil in investicij. Marsikdo se bo vprašal: kako pa to, da so Amerikanci tako darežljivi, saj je to vendar ogromna vsota tudi še za tako bogato državo. Treba je takoj poudariti, da je razen prirojene ameriške darežljivosti - javne in zasebne - pri celotnem planu tudi dosti tehtnih in preračunanih razlogov.

Prvič, precejšen del Ameriške pomoči bo v obliki dolgoročnih posojil, ki jih bodo države-prejemnice odplačale, ko se gospodarsko razvijejo.

Drugič, 25 % vseh ameriških izvozov gre v Južno Ameriko. Leta 1957 so ti izvozi znašali okoli 4,700 milijonov dolarjev. Radi gospodarske krize v Južni Ameriki leta 1958 in 1959 so se ti izvozi znižali leta 1958 na 4,200, leta 1959 pa na 3,600 milijonov dolarjev, in tudi leta 1960 niso bili nič dosti večji. Z drugo besedo USA so izgubile v treh letih okoli 2,700 milijonov dolarjev izvoza v Južno Ameriko. Izvozna trgovina je danes eden najvažnejših polj ameriške zunanje politike. USA dajejo namreč toliko pomoči celemu svetu, da mora njihov izvoz daleč presežati uvoz, da se ohrani ravnotežje med dolarji, ki gredo iz države, in dolarji, ki prihajajo v državo ali takozvano ravnotežje (mednarodnih) plačil. Ko je leta 1959 in 1960 izvoz ameriških proizvodov začel padati, se je to takoj poznalo pri ravnotežju plačil in sovražniki mednarodne pomoči, ki se jih v USA ne manjka, čeprav so vedno v manjšini, so takoj zagnali hrup, češ, treba je zmanjšati pomoč tujini. Kaj bi to pomenilo politično, ve vsakdo, ki se le malo spozna na razmere v novih afriških in azijskih državah. Na drugi strani pa so mednarodni finančni krogi širili čenče, da bo Amerika morala devaluirati dolar in je nato sledil naskok na zlati dolar po evropskih finančnih ustanovah. Na srečo je sprememba vlade zamašila usta izolacionistom, obenem pa so se izvozi spet dobro dvignili in skoro pokrili presežek, ki je bil povzročen s pomočjo tujini in uvozi. Razvidno je iz tega torej, kako važni so izvozi ameriškega blaga ne samo za finančno solventnost in stabilnost dolarja, nego tudi za splošno zunanjo politiko Združenih držav. Fovezati te ugotovitve z ameriško pomočjo Južni Ameriki (in drugim državam) ni težko. Če se bo splošna višina življenjskega standarda v Južni Ameriki dvignila, če bo njeno gospodarstvo tako razvito, da bo moglo nabavljati USA proizvode, če se bo industrija razvijala s polno paro in če bo narodni dohodek hitro rasel, potem bo tudi Združenim državam lažje nositi veliko breme svoje politične in gospodarske mednarodne politike.

PISMA UREDNIKU

VERA, CERKEV IN NAROD: G.urednik! Pismo g.Farkaša kaže, da položaja ne pozna (KT 269). Nikjer v svojem članku nisem zastopal mnenja, da je treba varovati in ohranjati narodnost z grožnje mi. Zame je uganka, kako pride g.Farkaš do tega očitka. - Njegov predlog, da je treba okrepiti narod gospodarsko, pa da bo potem ostal za veden, kaže, da ne pozna zgodovine raznarodovanja našega naroda in sicer najnovejše, tako v stari Avstriji kot v Jugoslaviji. Ne v prvem ne v drugem primeru niso odpadli od naroda revni kmetje in delavci marveč bogati, dobro stoječi pripadniki srednjega sloja: mesarji, peki, gostilničarji, hotelirji in podobni bratci. Brezdvomno je gospodarsko utrjen narod bolj trden, ker je bolj samostojen; s tem pa ni rečeno, da bo gospodarska trdnost zagotovila narodni obstoj. Zato je treba drugih sredstev! Tujski promet in visok življenjski standard pa sta, kot vidimo v Evropi, grobokopa vsakega idealizma in k temu štejejo tudi narodno zavest. Stvar ni tako enostavna, kot misli g.Farjaš. Finan ce niso vse! - Kar tiče pa Judov, ve teolog ali bi vsaj moral vedeti, da njihova ohranitev, kljub preganjanjem in zatonu tolikih, gospodar sko močnih narodov ni zasluga njihovih finančnikov, marveč ima tu vme prste božji načrt. Ta narod še ni izvršil svojega poslanstva

France Rekar

(Razprava o vprašanju vere, Cerkve in narodnosti je s tem zaključena. Svoje mnenje o tej zadevi bomo povedali v eni prihodnjih števil. Ur

TON KLICA TRIGLAVA: G.urednik! Ali ni čudno, kako pomanjkanje svečane ga tona v resnih komentarjih moti čitatelje? Ti sta o fantičku in električnem vlaku se je tudi meni zdela neprimer na in pač kaže na neizpolnjene želje pisca uvodnika; a zakaj bi ne smeli "pohrustati" in "bingljati", mi ni jasno. Ali bi bilo "požre ti" in "viseti" toliko bolje, ali pa bi uvodnik le izgubil na pestro sti? Menda je stari Bertrand Russell nekje zapisal, da so ljudje čud no pompozni: "Ena ovca in ena ovca sta dve ovci" se jim zdi primerna ilustracija seštevanja; če pa bi namesto ovc vstavil opice, bi se jim pa stvar zazdela nedostojna in bi pričeli dvomiti v rezultat. Meni pa so opice ljubše od ovc.

M.T.

SIRČEVI SPOMINI: G.urednik! Rad bi pojasnil dr.Sircu, da je OZNA vede la več kot pa on in da je imela prav, ko je trdila, da je g.dr.Anić bil član britanske tajne službe. To nazadnje med voj no ni bilo nič nečastnega; nasprotno, raje bi rekel, da je bil to do prinos skupni zavezniški stvari.

C.

PISANJE KLICA TRIGLAVA: G.urednik! Čestitam, napredujete! Prebral se vse številke vašega lista za leto 1960 in 19 in ugotovil, da ste začeli posvečati več prostora dogajanjem v Jugo slaviji in manj v emigraciji. Evo vam statističnega pregleda:

Članki o:	so zavzeli 1.1960	1.1961 (jan.-sept.)
JUGOSLAVIJI	44 strani	40 strani
EMIGRACIJI	55 strani	32 strani
MEDNARODNEM POLOŽAJU	12 strani	12 strani
SLOVENSКИH MANJŠINAH	12 strani	21 strani
SPOMINI in BIOGRAFIJE	40 strani	12 strani
PISMA UREDNIKU	23 strani	15 strani
OSTALO	6 strani	12 strani.

Zelo prav je, da omejujete prostor za emigrantske probleme. A zdi se mi, da napredujete prepočasi. KT lahko mirne duše vsebuje polprosto ra za vprašanja današnje Jugoslavije. Prav je, da pišete več o manjši nah. Zvišali ste tudi poročila o mednarodnih vprašanjih; skušajte biti čim bolj izvirni in ne prirejjajte "mednarodnih" poročil po drugih ša sopisih. Tam to lahko vsak sam bere. Vaš uvodnik o "Izmeni rodov" (KT 267) je bil odličen. Všeč mi je bil sicer manj objektivni a zato iz viren članek oz.prevod g.M.P.G.(KT 267). o ustavi.

M-a.

VEKOSLAV FARKAŠ:

RAZGLEDI

TRAGIČNO DEJSTVO demokratične politične emigracije iz Jugoslavije so izseljenci, ki so najpogosteje kot Srbi ali Hrvati ali Slovenci zapustili Jugoslavijo iz gospodarskih razlogov. Medtem ko je obstoj teh izseljencev brez vsakega dvoma pomagal množici beguncev da so se čim laže in hitreje znašli v novem okolju, so pa - na žalost - zelo pogosto, zlasti pri Srbih in Hrvatih, ti izseljenci odigrali negativno vlogo, ko so omogočili premnogim političnim demagogom, da so se sploh lahko pojavili. Nekateri od teh so s svojo demagogijo uspeli da so se materialno zavarovali za bodočnost ali pa da so se postavili na čelo raznim fiktivnim odborom, kjer govore v imenu svojega naroda in da jutri "na belih konjih" vkorakajo v osvobojeno Jugoslavijo. V slovenski emigraciji dejansko nimamo takšnih demagogov, zato jih je pa v hrvatski in srbski preveč. Pri Srbih običajno takšni demagogi prosperirajo gotovo dobo in kakor razni "rock 'n roll" pevci dosežejo vrhunec svoje slave, nakar postanejo kmalu nezanimivi in jih zamenjajo drugi. Ne morem si kaj da ne bi v zvezi s tem omenil g. Stevana Triunca, o katerem sem že pisal svoje čase. Medtem ko je na začetku njegovega vzpona proti vrhu bilo njegovo politično pisanje v gotovem pogledu razumno, danes mož pretirava in piše politično poezijo in fantazijo. Morda zato, ker vidi, da mu politična slava ugaša in da ga bo kaj kmalu zamenjala nova "zvezda". Do tega zaključka prihajam, ko berem v čikaški SLOBODI z dnem 20. oktobra t.l. njegov članek: "Kojim putem? - Srpska narodna politika". Tam je med ostalim zapisal tole:

"Mi smo svoje zgodovinsko poslanstvo do neke mere že izpolnili v pogledu na naše širše naloge. Zahvaljujoč se v glavnem ne le naši revolucionarni in diplomatski ampak tudi vojaški akciji, v sodelovanju bilo z drugimi balkanskimi narodi bilo z demokratičnim Zapadom, je bil Balkan končno osvobojen... Z ostvaritvijo države Južnih Slovanov smo poleg nacionalne svobode dali ne samo tkzv. svojim 'bratom' ampak tudi nacionalnim manjšinam možnost neslutnega ekonomskega in kulturnega napredka... Na našem izključno srbskem planu pa, na žalost, ni daleč prišli. V prejšnjih člankih smo pisali, da smo 1. decembra 1918. pozabili na lastni srbski posel, medtem ko smo izvršili tuje. Jugoslavija je bila edina rešilna deska i za Hrvate i za Slovence. Naš nedavno preminuli prijatelj Fran Erjavec je nekaterim vročekrvnim slovenskim glavam, v oni od svojih razprav, lepo pojasnil, kako bi Slovenci izgledali na mirovni konferenci, če ne bi bili zedinjeni z nami...

"... Glavno zlo je v dejstvu, da smo mi edini v tej Jugoslaviji demobilizirali svoj ožji nacionalizem... Pod tem skupnim krovom se je razvijal, rasel in napredoval poseben nacionalizem vseh ostalih. Proti skupni državi in v glavnem proti nam Srbom, ker smo mi edini (s častnimi izjemami ostalih) branili in zaobsegali celoto, od katere so oni potem hoteli odtrgati svoje - po pravilu - imaginarne dele. Dolo za skupno državo so vsi, v kolikor so ga vršili, drago računali. Edino Srbini je težko delal 'Boga radi', zelo težko delal za slavo, vedno služil nebeškemu carstvu; medtem ko so drugi grabili zemeljsko..."

"... To kar istočasno skrbi in revoltira v našem srbskem primeru je pojav, da gotovi srbski emigrantski krogi trdoglavo stoje na zgodovinsko demantirani misli, da 'narodi ne živijo le od nacionalizma' in da je 'zahtevano nacionalno zbiranje neostvarljivo'. Za te naše srbske kroge ostaja ideja vodilja nerodovitna fatamorgana prve Jugoslavije: zbiranje v nekakšne jugoslovanske demokratske zajednice... Navduševati se danes s takšnimi idejami pomeni izgubljati vsako sposobnost za realno ocenjevanje prilik... Smatramo, da je treba danes izhajati iz dejstev, kakršna so. Ta dejstva jasno kažejo, da ni mogoče mimo že formiranih nacionalnih skupin. Ni važno, da se zberemo samo 'ljudje sorodnih politično-socialnih mišljenj', ampak bolj, da ti zbrani ljudje nekaj in nekoga predstavljajo v svoji 'nacionalni grupi'. To je lahko videti najbolje na primerih: ali naj predlagatelj vzame za "Savez

nacionalnih skupina" raje Slovenski narodni odbor dr. Miha Kreka ali "Slovensko Pravdo" poročnika Farkaša? Ali bi bilo bolj učinkovito so delovanje z Mačkom in Krnjevičem ali z Grisogonom in Vilderjev? In tako dalje..."

NOVA VRSTA KORISNIH BUDAL? Gospod Drago Lavrenčič je za časa vojne, medtem ko so bili njegovi kolegi v gozdovih med četniki in partizani ali pa pri domobrancih, mirno sedel v Ljubljani in se ni mešal v "politiko". Neovirano je nadaljeval svoje študije. Po končani vojni, ko so komunisti osvobodili tudi Ljubljano, je bil g. Lavrenčič kratak čas v zaporu, vendar pa so ga izpustili, ker za časa vojne ni sodeloval niti na eni niti na drugi in niti na tretji strani. Ko so ga leta 1946. poklicali na odsluženje kadra, je pobegnil iz Jugoslavije in postal emigrant. V emigraciji se je lahko in lepo znašel. Gotove srbske skupine so ga smatrale za "predstavnik Slovencev", pa je preko zvez z vplivnimi in poznanimi emigranti uspel vseliti se v Anglijo. Tu je završil ekonomske študije. Smatrali so ga za enega od uglednih mlajših slovenskih emigrantov iz stranke dr. Kreka. Kot tak je postal član izvršnega odbora Dobrotvornog udruženja slobodnih gradjana Jugoslavije, poleg tega je tudi večkrat predaval v Kulturnem odboru iste ga združenja. Preko istih zvez mu je uspelo zaposliti se na BBCju, v jugoslovanski in slovenski sekciji vzhodno-evropske službe.

Letos poleti je g. Lavrenčič obiskal Sovjetsko zvezo in je popisal svoje vtise v DAILY TELEGRAPHU. Jeseni pa je šel v Jugoslavijo in po povratku govoril o svojih vtisih v evropski oddaji BBCja. To predavanje je v celoti objavil 9. novembra 1961 tudi LISTENER, časopis ki ga izdaja BBC. Samo predavanje je vsebinsko brez pomena; to je tipičen primer predavanja ali članka kakšnega Angleža, ki je obiskal Jugoslavijo, pa potem piše, da se ne bi zameril komunistom, zavodajoč se obenem, da ljudi na zapadu ni mogoče varati, da pod komunističnim režimom v Jugoslaviji tečeta med in mleko. Tako na primer v Jugoslaviji ni svobode; toda manj svobode je na Madžarskem in v Albaniji. Macedoncem v Jugoslaviji je bolje kot pa Macedoncem v Bolgariji; delavski sveti niso tako važni in komunisti pretiravajo, vendar pa delavci lahko vplivajo na upravo podjetja in dele dobiček in tako dalje. Gospod Lavrenčič pri vsem tem ni povedal nič bolj novega kot že večkrat prej kak hvaležen Anglež, ki se mu je v Jugoslaviji dobro godilo. Dalje piše g. Lavrenčič, da bi mogel navesti številne stvarne razloge, zakaj si še ne želi vrniti se za stalno v Jugoslavijo (a jih ne navede) ne vključujoč pri tem, da se v Angliji zasluži več denarja! Vsi ti razlogi, ki jih g. Lavrenčič ne želi dati, so razlogi, zakaj sto tisoči beguncev iz Jugoslavije ne želijo, da se vrnejo, tisoči pa vsako leto beže iz Jugoslavije.

Po mojem mnenju predstavlja primer g. Lavrenčiča velik udarec za demokratično jugoslovansko emigracijo. Ni dvoma, da bodo nekateri smatrali njegov nastop po povratku za izdajstvo borbe, ki jo demokratična emigracija vodi proti komunističnemu režimu v Jugoslaviji. Mnogi emigranti si z vsemi silami prizadevajo, da bi tujcem objasnili, kaj je in kaj dela Titov komunistični režim. V angleščini izdajajo vsaj eno revijo (ali ni v njej nekoč pisal celo ta isti gospod Lavrenčič?), poleg onih listov mednarodnega značaja, da bi pridobila javno mnenje svobodnega sveta za stališče demokratičnih emigrantov. Pa se pojavi človek, ki smo ga vse doslej smatrali, da pripada demokratični emigraciji iz Jugoslavije, ki je nastopal na raznih mednarodnih sestankih v imenu protikomunistov; človek, ki gre nato v Jugoslavijo, se vrne zmagonosno, ima predavanje in poruši vse dosedanje napore demokratičnih emigrantov, odnosno jih v najboljšem primeru - pokvari.

Ves primer je tem bolj značilen z ozirom na nedavne Rankovićeve izjave glede emigrantov.

V Jugoslaviji so prepovedali uvažati in širiti izdajo NEW YORK HERALD TRIBUNE od 27. sept. V tej številki je evropska izdaja prinesla karikaturu Mauldina, kjer je nevtralna gospodična delila Hruščevu poljube za stonj, o kateri je pisal naš washingtonski dopisnik v oktoberskem KLIČU

OD MESECA DO MESECA

KMETOM TITO NE ZAUPA

Tito je 13. novembra otvoril del avto ceste od Grdelice do Skoplja, katero so gradile mladinske delovne brigade. Nato je govoril na velikem mitingu v Skoplju, ki je istega dne proslavljalo obletnico osvoboditve. Tito je dejal, da se je Jugoslavija uvrstila med razvitejše evropske dežele, potem pa je omenil nekaj "neprijetnih zadev" in težav, ki nagajajo pri napredku. O teh je treba govoriti, da bi jih odstranili in tako olajšali napredek, kljub nevarnosti, da bodo "nekateri v tujini" pograbil za te izjave kot priznanje, da v Jugoslaviji ni vse v redu. Dejal je, da:

a) pri gradnji novih podjetij premalo pazijo, ali bodo lahko prodajali bodoče izdelke. Grade preveč podobnih tovarn.

b) Proizvodnja je draga, ker imamo preveč majhnih in raztresenih podjetij, katera vsa delajo na svojo roko, namesto da bi sodelovala in si razdelila delo.

c) Podjetja navijajo cene, da bi tako imela več denarja za plače. Toda storilnost dela je nizka.

č) delavci imajo pravico kritizirati "negativne pojave" v podjetjih in jih zato direktorji ne bi smeli odpustiti, kar škoduje ugledu jugoslovanskega samoupravljanja v svetu.

d) Zunanja trgovina je slaba stran gospodarstva. Preko 500 podjetij večkrat ne lojalno konkurira drugo drugemu in se ne zanima za proizvodnjo ali stalna tržišča. Tovarne bi se morale neposredno zanimati za prodajo izdelkov na tujem.

e) Cene so letos rastle, ker je primanjkovalo nekaterih predmetov, in ker so nekatera podjetja držala blago v skladiščih, da se cene ne bi znižale.

f) Poljedelstvo je letos prizadela huda suša, toda kljub temu je bil pridelek na socialističnih posestvih okrog 40 q pšenice na ha, na malih posestvih pa le 8-10 q na ha. Socialistična posestva obsegajo le približno 15% obdelane površine, kar bo treba povečati. To je velika naloga, ki se jo je treba lotiti, ker ni več mogoče čakati, ali se bodo kmetje odločili, da se pridružijo zadrugam. Mladi ljudje zapuščajo kmetijstvo in odhajajo v tovarne. Treba bo doseči, da bodo tudi tisti v poljedelstvu delali pod istimi pogoji kot tovarniški delavci, kajti pojem kmeta je v socializmu zastarel.

g) Tudi socialistična posestva se morajo izboljšati in se posvetiti specializirani proizvodnji, ki je cenejša. Tudi živinoreja se mora poceniti.

h) Za razvoj poljedelstva je potrebno razviti cestno omrežje.

O zunanji politiki je Tito pričel govoriti z omembo beograjske konference neopredeljenih držav. Dejal je, da je konferenca jasno izrazila voljo 800 milijonov ljudi iz teh držav, ki preje ni prišla do izraza. Izvolitev glavnega tajnika OZN je pokazala vpliv teh držav. Neblokovci se bodo morali zavzeti, da preprečijo poslabšanje gospodarskega položaja, ki nastaja z zaprtimi tržišči obeh blokov.

Zahod je po konferenci pričel izvajati gospodarski pritisk na neopredeljene države, vključno Jugoslavijo. "Kapitalistični krogi in drugi reakcionarno razpoloženi ljudje" v ZDA širijo propagando proti Jugoslaviji in izjavljajo, naj bo vsa pomoč Jugoslaviji ustavljena, naj ne prodajajo Jugoslaviji žita, naj ne bi smeli prodati Jugoslaviji letal, in da naj ne bi sprejemali Jugoslovancev. Gospodarski pritisk ob času, ko nas je zadela suša, je bil zelo neprijeten. Strinjamo se, da nam ne dajo pomoči, je dejal Tito. Toda zakaj nam ne bi prodali žita in nam nudili kredite? Tudi letal nismo dobili zastonj. Zakaj nam jih očitajo?

Ves ta pritisk izvajajo zaradi mojega govora na beograjski konferenci, je rekel Tito, kjer sem govoril o vseh problemih, kakor smo govorili že leta. Nič nimamo proti ameriškemu ljudstvu. Od njih smo prejeli veliko pomoči, ko smo jo zelo potrebovali, in smo zanjo hvaležni. Toda svojih načel ne bomo zatajili. Seveda pa bi nepravilni odnos napram Jugoslaviji lahko povzročil ogromno ogorčenje državljanov, kajti smo proti vmešavanju v notranje zadeve in vztrajamo na principih.

Tito je dejal, da so poslednji Hruščovi predlogi o Berlinu pozitivni, toda slabo je, da jih je Francija v naprej zavrnila. Dolgo je govoril o Nemčiji, posebno o Vračaričevi aretaciji. Kratko se je dotaknil 22. kongresa sovjetske KP in je rekel, da so brali vse, kar se jih je tikalo in mirno sprejeli napade. Kitajska KP je tudi grdo obrekovala ZKJ in Jugoslavijo, medtem ko Albanska KP in Enver Hoxha predstavljajo Kitajce v Evropi in groze miru. Z albanskim ljudstvom smo prijatelji in ničesar nečemo od njih. Odbili smo Stalinov predlog, da si Albanijo priključimo. Albanci za služijo boljšo usodo, kot jo imajo pod Hoxho, ki mu ne bomo nikdar stisnili roke, je rekel Tito.

POLITIKA je 27. oktobra poročala o velikem odgihu med emigranti na Rankovićevo izjavo (KT julija). V prvem mesecu po izjavi je preko 2000 emigrantov obiskalo jugoslovanska predstavništva v tujini, ki so prejela tudi veliko pisem. Zanimali so se, kako bi se za stalno vrnili domov ali pa šli samo na obisk. POLITIKA pravi, da je bila večina teh prošenj pozitivno rešenih. Samo v zadnjih letih je bilo izdanih več kot 20.000 potnih listov za stalno bivanje v tujini in 80.000 onim, ki so zapustili Jugoslavijo z namenom, da gredo k svojim družinam v tujino. Sedaj živi preko 50.000 Jugoslovancev z jugoslovanskimi potnimi listi v zahodnih deželah. Seveda pa vojni zločinci in profesionalni sovražniki nove Jugoslavije, posebno ustaški in četniški vojni zločinci in bivši politiki, še vedno preprečujejo stike z jugoslovanskimi oblastmi. Med njimi se tudi episkop Dionisijs ukvarja s politiko namesto s cerkvenimi zadevami.

2. nov. je bil v Münchenu aretiran direktor zagrebškega podjetja ME-GA Lazar Vračarić na podlagi tiralice, ki je bila izdana 1941, potem ko je ubil dva nemška vojaka v Zagrebu. To je povzročilo veliko ogorčenje v domovini, ki je našlo podporo tudi nem vsemi narodi, ki so bili nekdanj pod nemško okupacijo. Vračarić je bil izpuščen iz zapora 7. nov. Dan pozneje so zažgali vse dokumente, ki so se nanašali na njega in uradno zaključili zadevo.

GLAS AMERIKE ponuja transistorski sprejemnik, vreden 200 dolarjev, kot nagrado izžrebanemu poslušalcu. Družbene organizacije so bile neljubo presenečene nad velikim odzivom med Jugoslovani na to anketo. Temelji socialistične etike, zgrajeni skozi vrsto let, niso nič pomagali in tudi "formalne kvalitete" posameznikov niso preprečile, da se ne bi mnogi toliko ponižali in poskusili svojo srečo. Nekdo je celo dejal, da prodajajo čast za transistor.

Tito je v intervjuju japonskemu listu ASAKI SHINBUN govoril o neblokovski politiki, mednarodni situaciji, glavnem tajniku OZN, Berlinu in nemškemu problemu, jedrskih poskusih in jugoslovanskem socializmu. Povedal ni nič novega, le še vedno je imel težave z razlaganjem svoje izjave na beograjski konferenci, kjer je dejal, da razume, čemu so Sovjeti obnovili jedrske poskuse.

Bakarić je vodil delegacijo SZDLJ na desetdnevni obisku pri italijanski socialistični stranki v Rimu, Firencah in Milanu. Imeli so razgovore.

Delegacija JLA z obrambnim ministrom gen. Gošnjakom je odpotovala v Indonezijo.

GOSPODARSTVO: Industrijska proizvodnja se je v prvih 10 mesecih tega leta povišala za 8% v primeri z isto dobo lani. Rast proizvodnje je nekoliko padla, ker ni bilo dovolj povpraševanja za industrijske izdelke. Proizvodnja nafte in rafinerij se je dvignila za 33%, papirja 28%, električnega materiala 18%, grafične industrije 17%, kemične 9%. Pričakujejo, da bodo letos izkopal 26 milj. ton premoga in proizvedli 11 milj. kW električne energije. Izvoz prehranske industrije se je dvignil v prvih 8 mesecih za 15%. Izvozili so preko 16.000 ton konzerviranega mesa, od tega 80% v Anglijo; in 11.000 ton ribjih konzerv v Avstrijo, Italijo, Nemčijo in Francijo.

Jugoslovanske ladjedelnice so zmogljive graditi vse vrste ladij: potniške do 40.000 ton, tankerje celo do 70.000 ton. Letos bodo zgradili 250.000 ton ladjevja, od tega 55.000 ton za domače potrebe, drugo za izvoz. Jugoslavija ima sedaj 58 prekoceanskih ladij, 68 obalnih tovornih ladij in 68 potniških ladij. Skupna tonaža znaša 776 tisoč ton, kar je 17 ladij in 130.000 ton več kot lani in skoraj dvojno predvojne tonaže. Lani so jugoslovanske ladje prepeljale 8 milj. ton blaga in 7 milj. potnikov. Reška luka je postala v zadnjih letih ena največjih tranzitnih luk v Evropi. Več kot tretjino prometa je bilo za podonavske dežele.

Oktobra se je vršila na ljubljanskem gospodarskem razstavišču razstava elektronike, kjer je razstavljalo več domačih in tujih podjetij. Tovarna ISKRA iz Kranja izdeluje elektronske alarmne naprave proti požarom in proti vlomilcem. Elektronika čezdalje bolj prodira v jugoslovanske tovarne. Na tekočih trkih nadzoruje izdelke in odstranjuje one z napakami. Pred kratkim so na treh slovenskih železniških postajah uvedli elektronske signalne naprave.

Cigarete so se podražile za 25%. Da bi pomagali tobačni industriji, so ukinili davek na promet tobaka.

RAZNO: Znani slovenski kirurg dr. Božidar Lavrič je po daljši bolezni umrl v ljubljanskem sanatoriju Emona 15. nov. in je bil pokopan na državne stroške.

Letos je obiskalo Jugoslavijo skoraj 1 milijon turistov iz tujine. Največ je bilo Nemcev, potem Italijanov, Francozov, Angležev in Amerikancev.

IVAN STANIĆ